

**УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ ХАРКІВСЬКОЇ
ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ХАРКІВСЬКА ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА
СЕКТОР ІНФОРМАЦІЇ З ПИТАНЬ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА**

61003, м. Харків, вул. Кооперативна, 13
т. 731-31-32

**ПРО ФЕСТИВАЛЬ НЕДЕРЖАВНИХ ПРОФЕСІЙНИХ
ТЕАТРІВ «КУРБАЛЕСІЯ»**

(Оглядова довідка за матеріалами періодичних видань)

**Матеріал підготувала: Казанцева Н.Ю. – зав. сектором інформації
з питань культури і мистецтва Харківської
обласної універсальної наукової бібліотеки**

Харків 2007

ПРО ФЕСТИВАЛЬ НЕДЕРЖАВНИХ ПРОФЕСІЙНИХ ТЕАТРІВ «КУРБАЛЕСІЯ»

(Оглядова довідка за матеріалами періодичних видань).

У осені багато прикмет. Хтось по осені “курчат рахує”, хтось збирає врожай, а хтось з нетерпінням чекає відкриття нового театрального сезону. Осінь 2003 року для харків'ян ознаменувалась ще однією подією – відкриттям Першого фестивалю професійних театрів-студій “Осінні бенефіси”.

Жовтень... Театр... Харків...

Неможливо позбутися надокучливої думки: Харків завжди був багатий на незалежні театральні колективи, різноманітні за естетикою і формою. І ровиток театрального “процесу” було видно саме в їх розмаїтті і пошуках, нинішніх і майбутніх спрямувань. Так що час для проведення фестивалю вибрано не випадково, хоча про це ніхто і не говорив...

5 жовтня 1933 року після чергового показу спектакля “Маклена Граса” відбулося засідання колегії Наркомпросу УСРСР по справі Леся Курбаса. Його було звинувачено в “українському націоналізмі” і відсторонено від керівництва театром. Наступного дня постанову було зачитано на художній раді “Березолі”. Сталося це сімдесят років тому, але від цього факту не можна відмахнутися, а тим більше забути... [7].

Фестивалів, у тому числі й театральних, у місті проходить чимало. Але цей, взагалі, перший такого роду в Україні. Проходив він з 13 по 26 жовтня 2003 року під патронатом управління культури Харківської міської ради і Харківського міжрегіонального відділення Національної спілки театральних діячів України. У Харкові працює близько 20 незалежних професійних театральних колективів і фестиваль “Осінні бенефіси” став першою спробою оцінити їх творчий потенціал.

«Нам показалось, что театры, которые в основном базируются в Доме актера, не имеют выхода на уровень широкого общения со своим зрителем,- сказал идейный натхненник фестивалю Ігор Олександрович Борис – заслужений діяч мистецтв України, голова національної міжрегіональної СТД. – У каждого из этих профессиональных театров-студий – а их чуть меньше двадцати – свое лицо. Они разные по жанрам, видам, эстетическим направлениям ... Мы очень надеемся на то, что фестиваль станет ежегодным. И очень скоро, как подсказывает

мне интуиция, театры сами захотят внедрить в него что-то свое, будь то новый эстетический ход или давно забытый художественный поиск. Потому что люди, работающие в театрах-студиях, - фанаты. А это главное» [7].

У роботі фестивалю брали участь дванадцять харківських професійних театрів-студій і Белгородський музичний дитячий театр, - гість “Осінніх бенефісів”, який на сцені Харківського театру музичної комедії показав виставу “Тілі – Тілі – Тілі – Бом!” за С. Маршаком. А проходив фестиваль переважно у Будинку актора.

Відкриття першого міського фестивалю театрів – студій «Осінні бенефіси» проходило особливо, з вигадкою, по-театральному. Ще на підході до Будинку актора публіку зустрічали «ряжені» – студенти Академії культури, вручаючи кожному, хто хотів потрапити всередину, «Маршрутний лист для почесного глядача». Крокуючи запропонованим маршрутом, глядач клявся в любові до вішалки, з якої починається театр, вдихав запах куліс, попадав під світло театрального прожектора, демонстрував ерудицію в касі, обіцяв добре поводитися в буфеті – і тільки «після проходження всіх стихій» отримував право на вхід і «Сертифікат зрілості почесного глядача» терміном дії на рік та «Посвідчення дійсного глядача». Такий же «капустянський» дух панував на сцені й у залі, об'єднаних у єдине ціле волею ведучих – режисерів Степана Пасічника і Володимира Гориславця. Їм допомагала загадкова Муза, з волі якої шановні режисери й директори театрів змушені були напружувати фантазію, виконуючи «хитромудрі завдання», витягнуті з узятих навмання конвертів.

Жартівливим символом фестивалю стали Лебідь, Рак і Щука з байки І. Крилова. Пояснюється це тим, що кожен вправі сам обирати собі напрямок, і ніхто не змусить усі театри крокувати однією стовповою дорогою. Проте «віз» нашого мистецтва вони все ж таки тягнуть[13].

І театральні критики, і режисери, і артисти, які зібралися за круглим столом в день закриття фестивалю, обговорюючи глобальну тему «Перспективи розвитку театру ХХІ століття», відзначили основне: незважаючи на відсутність коштів, на одному тільки ентузіазмі, з ляпсусами, перекосами і аншлагами - фестиваль театрів-студій відбувся.

Остання декада жовтня 2004 року ознаменувалась проведенням у Харкові II міського фестивалю недержавних театрів-студій. Акцію, започатковану минулого року під назвою «Осінні бенефіси», вирішено

кожного року конкретизувати. На афішах нинішнього фестивалю написано – «Курбалесія».

Незвичне слово походить, як неважко здогадатися тим, хто хоч трішки розуміється в історії театру, від імені видатного режисера ХХ сторіччя, який працював у нашому місті, Леся Курбаса. Свого часу його запустили в ужиток недоброзичливі до режисера критики, які лаяли таким чином усяке відхилення від нормативної театральної естетики, з підозрою сприймали будь-які новації. Але зараз зрозуміло, що саме новації, експерименти дають поштовх до розвитку мистецтва. Коли театри починають «курбалесити», до цього бажано придивлятися доброзичливо. Тож саме театри-студії та недержавні театри в ідеалі мають бути лабораторією творчого пошуку. І не випадково один із призів нинішнього фестивалю передбачено присудити саме за експеримент.

Ідея проведення фестивалю, як і минулого року, належить Харківському міжрегіональному відділенню Національної спілки театральних діячів України. Її втілення стало можливим завдяки фінансовій підтримці управління культури Харківської міськради.

Бажання взяти участь у фестивалі цього року виявили 8 колективів, а саме: Центр сучасного мистецтва “Нова сцена” з виставою “Чорне молоко” В.Сигарьова; творча майстерня “Новий театр” з поетичною виставою про Марину Цветаєву “Нездешний вечір”; лабораторія сценічних дослідів ОЦНТ “Дада” з виставою “Я” за мотивами новели М. Хвильового; “Театр-19” показав виставу “Любофф” М. Шизгала; театр драми та комедії Анатолія Конькова виступив з “Маленькими трагедіями” О. Пушкіна; анімаційний “Сан-Сан-театр” – з “Українським вертепом”; Експериментальна майстерня театральних досліджень Академії культури – з виставою “Одержима” за Лесею Українкою та найстаріший з усіх учасників фестивалю театр “Мадригал” корпорації “ФЕД” із сценічною версією життя Жанни д’Арк – “Біла ворона” Ю. Рибчинського. Це дуже не схожі один на одного колективи, у кожній показаній виставі - свої плюси й мінуси, але що не викликає сумніву, так це бажання режисерів і акторів йти неторованим шляхом, сказати своє слово у мистецтві [12].

Більшість із восьми, представлених на фестивалі вистав, проходили у Будинку актора. Кожен спектакль обговорювався за свіжими враженнями журі, головою якого був Ігор Борис, ділилися своїми думками і глядачі. І хоча висловлювалось чимало критичних зауважень, творчі колективи були вдячні НСТДУ за те, що мали

можливість відчутти “зворотній зв’язок”, замислитись над тим, як сприймається їхня праця.

“Курбалесія” дала розгін до роздумів про сьогоднішній театральний процес. Нехай це поки що “їзда в незнане”, але фестиваль показався потрібним – і спеціалістам театру, і глядачам [10, 12].

23 жовтня 2005 року у Будинку актора відбулося відкриття вже III міського фестивалю недержавних театрів-студій, за яким закріпилась назва “Курбалесія”.

Першим програмним спектаклем фестивалю стало анімаційне дійство за п’єсою Любомира Горевица “Цвинтар заплених сонць” театру “P.S”, де сцену між собою ділять ляльки і живі актори. Його автор – студент режисерського відділення Харківського університету мистецтв Іван Бутняк. Окремий самостійний персонаж спектаклю – музика, яка з самого початку дає психологічний настрій тому, що відбувається на сцені. Написана вона була спеціально для вистави харківською групою “Batfowl” під керівництвом Петра Цілуйка. Склад групи став переможцем фестивалю у номінації “Краще музичне оформлення” [2, 9].

Театральну новелу про життя і творчість Леоніда Філатова “... Це ціна життя” виніс на суд глядачів “Театр Марії Коваленко”. Спектакль не брав участі у конкурсних номінаціях і значився у програмі, як гість фестивалю, але журі визнало необхідним належно оцінити художній рівень виконавської манери Олександра Вірченка і роботу режисера Марії Коваленко, присудивши монокомпозиції приз в номінації “За віддане служіння театру”.

Відомий харківський театр “Мадригал” знову звернувся до творчості Василя Сигарьова. Цього року до його нової п’єси “Віддайтесь гіпнотизеру”. П’єса мала успіх у глядачів і журі, яке знаходячись під враженням від побаченого, одногolosно присудило спектаклю першість у номінації “За кращу режисерську роботу”, виконавиця єдиної жіночої ролі Тетяна Настаченко стала володаркою призу “За кращу жіночу роль”.

Авторський театр “Котелок” запропонував драматичний цикл одноактних вистав, до якого увійшло тринадцять творів Федора Достоєвського під спільною назвою “Стран-на мо-я, Достоевщина”. Іншими словами, художній керівник творчого проекту Володимир Гориславець запропонував глядачам своєрідний марафон за творами великого письменника. До участі у фестивалі було відібрано лише чотири – “Ползунков”, режисерська робота Олени Осадчої, “Честный

вор” Валентини Пікіної, “Чужая жена и муж под кроватью” Тетяни Подберьозкіної, “Бобок” Михайла Ставропольського.

Художній керівник і режисер “Камерного театру” Станіслав Аfenченко представив на суд глядачів п’єсу Олександра Галіна “С днем рождения, Сережа!”.

Ще один учасник фестивалю, театральна лабораторія “Да-да” показав видовище, як кажуть, не для слабких нервів. Оригінальна трактовка характерів – суть їх творчого пошуку. Цього разу ними була обрана п’єса А. Чехова “Вишневий сад”. Спектакль режисера Олексія Бойка став володарем премії у номінації “Оригінальний творчий пошук”.

Помітним явищем на фестивалі стала постановка художнього керівника театру “Нова сцена” Миколи Осипова “Как-нибудь выкрутимся” за п’єсою Марка Комолетті. Їй було присуджено приз у номінації “За кращий акторський ансамбль”.

Головний приз фестивалю “Кращий спектакль” отримала творча група “Театру-19” за найпрофесіональнішу трактовку містичного фарсу Л. Лунарі “Двері”. А улюбленець харківських театралів, виконавець головної ролі Капітана Сергій Бабкін отримав ще й приз “За кращу чоловічу роль” [2].

З 23 по 24 жовтня у Будинку актора проходив IV фестиваль недержавних театрів “Курбалесія – 2006”. За вже встановленим статусом до організаційної роботи були залучені відповідні структури Харківської міськради, міжобласної національної Спільноти театральних діячів. Відрадно, що фестиваль підтримав і нещодавно створений благодійний фонд “Харківський театральний центр”. До речі, цей фонд, головою опікунської ради якого є Дмитро Кутовой, проробив колосальну роботу по реконструкції приміщення і оснащення Будинку актора [3].

Недержавні театри сьогодні грають на арендованих майданчиках – невеликих, іноді – камерних, завчас без нормального освітлення і звуку, без розкішних декорацій і костюмів. Але вони вже завоювали свого глядача, вони перспективні і вони про це знають. Нинішній фестиваль – це своєрідний театр-лабораторія, де народжуються нові театральні ідеї сьогодення. Він вийшов поза рамки “міського”. Цього року у ньому брали участь гості із столиці України – театр “Ательє – 16” з виставою “Inferno” за п’єсою Жана-Поля Сартра “За зачиненими дверима” та інтерактивна студія “Міст” з драматичним трактуванням п’єси Неди Неждани “Той, хто відчиняє двері”. А майбутній, ювілейний фестиваль, організатори планують зробити міжнародним і

запросити до нашого міста театральні колективи із-за кордону. П'ятий фестиваль недержавних професійних театрів буде присвячено 120-річчю від дня народження видатного українського режисера Леся Курбаса.

Думку офіційного Харкова, щодо «Курбалесії» висловив на відкритті фестивалю заступник начальника міського управління культури Дмитро Кузнецов: «Фестиваль став ожидаемым для театральной общественности Харькова, стал ярким запоминающимся событием. И очень важен именно этот год в его истории, поскольку вскоре мы будем отмечать выдающегося харьковчанина, знаменитого театрального режиссера Леся Курбаса» [5].

Радий за своє дітище і один із засновників фестивалю – голова правління Харківського міжобласного відділення Національної спілки театральних діячів України Ігор Борис: «Сегодня праздник в Харькове и за его пределами. Когда мы задумывали этот фестиваль, стало понятно, что должно присутствовать какое-то самовыражение именно так называемых негосударственных театров, или театров-студий, или отдельные учебные спектакли. И уже стало понятно, что «Курбалесия» несет в себе эстафету истории. Мы начинали в маленьком зале, а теперь мы уже в Доме актера. И этот зал сегодня превратился в центр культуры и центр театра. В этом есть некий парадокс: есть большие театры с большими помещениями, а центр сместился на Красина, 3... Уже четвертый год фестивалю. Разные театры, разные масштабы спектаклей – некоторые будут понятны всем, а некоторые станут чем-то новым. Все это – поиск...» [5].

За традицією, право відкрити “Курбалесію” має спектакль – переможець попереднього фестивалю. Тому “Курбалесію-2006” позаконкурсним показом відкрив спектакль “Двері” “Театру-19” у постановці Ігоря Ладенко за п'єсою Л. Лунарі. А учасниками фестивалю стали театр “Амадей”, Учбовий театр ХДАК, “Арто”, “Апарте”, “Может быть”, Центр сучасного мистецтва “Нова сцена”, Театр P.S., “Мадригал”, Театр Марії Коваленко, Учбовий театр ХДУМ. Оцінювало виступи учасників компетентне журі, очолюване драматургом і театральним критиком із Москви Олегом Дарком. [3].

А результати для багатьох виявились зовсім несподіваними.

Гран-прі у номінації “Кращий спектакль фестивалю” (одногосно!) присудили драматичній імпресії “Заговори на любовь”, створеної за мотивами біблейських текстів “Песни песней” царя Соломона в театрі “Постскрипtum” (режисер Світлана Пасічник). Закономірно, що і в номінації “Краща жіноча роль” журі вибрало

актрису, яка зіграла роль старої Суламіті у “Заговорах...” Надію Алюнову.

“Кращою режисерською роботою” визнано виставу за п’єсою Жана Кокто “Кишеньковий театр” театру “Апарте”, який поставила дипломниця Харківського університету мистецтв Юлія Тараненко. Починаючий режисер професійно розробила взаємовідносини персонажів, винахідливо підпорядкувавши їх драматичній колізії авторського задуму. Спектакль явив нам і ім’я талановитого виконавця ролі Мрійника – Ігоря Ключника, який став володарем призу у номінації “Краща чоловіча роль”.

“Надією фестивалю” номіновано студентський театр Університету мистецтв за музично-театральну фантазію Марка Ентіна “Великий малюк Гулівер”. Дійство супроводжувалось оригінальною музикою Володимира Птушкіна у виконанні Молодіжного симфонічного оркестру під управлінням Шаліко Палтаджяна.

Показаний у програмі фестивалю спектакль “Инферно, песнь 35” театру “Ательє 16” отримав нагороду “За кращий акторський ансамбль”.

Багато суперечок виникло навколо улюбленого театру “Мадригал”, який показав драму Гарсія Лорки “Дім Бернарда Альби”. Гідно оцінити нову роботу режисера Олексія Настаченко, очевидно, заважали заслуги минулих фестивалів, коли спектаклі “Мадригалу” виходили переможцями у багатьох номінаціях. Цієї осені вони отримали тільки одну – “Сценографія, візуально- уявне вирішення”.

У номінації “Пошук та експеримент” одноголосно журі віддало перевагу двом спектаклям Центру сучасного мистецтва “Нова сцена” – “Валентинів день” за п’єсою Вирипаєва і “Полонені духи” братів Преснякових.

Кращим музичним оформленням у відповідній номінації визнано роботу досвіченого театрального композитора Геннадія Фролова до вистави за п’єсою Петера Турріні “Нарешті” театру “Постскрипtum” у постановці Степана Пасічника.

IV фестиваль недержавних театрів опустив свій занавіс для того, щоби підняти його знову через рік. У святковому шоу, яке супроводжувало його закриття, виступили найпопулярніші харківські рок-музиканти [1].

Та найбільша цінність “Курбалесії” у тому, що вона пробиває дорогу молодим талановитим режисерам і акторам.

З 26 листопада по 4 грудня 2007 року у проходив п'ятий щорічний фестиваль недержавних театрів, сучасної режисури, драматургії, критики “Курбалесія – 2007”.

Основною метою минулих “курбалесій” було привернення уваги глядачів і критики до недержавних, але достатньо професійних театрів, яких тільки в одному Харкові набереться більше десятка. Фестивалі морально, а у якійсь мірі і матеріально підтримали ці колективи, допомогли їм повірити в те, що вони є повноправними учасниками театрального процесу.

Істотною відмінністю “Курбалесії – 2007” від чотирьох попередніх стало те, що акцент зроблено на сучасну драматургію. Мається на увазі підвищення інтересу до неї як режисерів, так і потенціальних авторів, здатних до написання п'єс. [18].

Тому одним із намірів фестивалю - повернути актуальність на театральні сцени, відкрити нові імена, дати можливість молодим драматургам, режисерам, акторам і критикам заявити про себе, ознайомити публіку з сучасною п'єсою.

Унікальність цього фестивалю – перш за все в його форматі і наповненні. У жанрі експрес-показу було представлено найактуальніші, скандальні і сенсаційні п'єси сучасних авторів із України, Росії, Білорусі, Британії. [17].

Щоби найбільш повно розібратись у процесах, які відбуваються у сучасній драматургії, програму фестивалю умовно розділили на кілька частин: експеримент, лабораторія, досвід, афіша.

Організаторами було відібрано 9 п'єс, які отримали високі оцінки на різних конкурсах, і вони послідовно розігрувались кожен вечір на малій сцені Будинку актора ім. Л. Сердюка як спектаклі у стадії репетиції. Потім обов'язково йшло обговорення, в якому передбачалось висловитись про якість саме драматургії, хоча у ряді випадків можна було впевнено говорити і про її режисерське бачення.

Крім того, методом жеребкування три акторсько-режисерські групи визначили для себе п'єси харківських авторів, на основі яких в лічені дні підготували бліц-спектаклі. А в заключний день фестивалю глядачам було запропоновано результати спроби створення колективної п'єси і на її основі спектакля у жанрі так званого “вербатиуму” (п'єса виникає із інтерв'ю її створювачів із реальними людьми). [18].

Фестиваль “Курбалесія – 2007” був організований міжобласним відділенням Національної Спілки театральних діячів України за сприяння благодійного фонду “Український театральний центр” та

особисто режисером і педагогом Володимиром Гориславцем. У ньому брали участь представники недержавних театрів із Києва, Дніпропетровська, Полтави, Сум, Донецька, Херсона.

“Мы хотели создать фестиваль, в ходе которого можно было бы поискать новые тропы в области формы и содержания драматургии, режиссуры, сценографии, актерском мастерстве,- поділився один із організаторів фестивалю Володимир Гориславець.-Этот фестиваль посвящен удивительному явлению – буму новой «молодой драматургии». [15].

У програмі фестивалю було показано спектаклі «Заполярная правда» Юрія Клавдієва, «Скользящая Люче» Л.- С. Черняускайте, «Психоз» Сари Кейн, «Демони» Наталії Ворожбит, «Сон в салате оливье, или Раба хвоста» Наталії Ворожбит, “Неизвестное чувство” Вадима Мирошниченко, “Трусы” Павла Пряжко, “Монолог вагины” Іва Енслера у перекладі Василя Арканова та “Июль” Івана Вирипаєва.

В цілому фестиваль пройшов успішно і викликав великий інтерес, особливо у молоді, перш за все у студентів творчих і гуманітарних вузів.

Список використаної літератури:

1.Анничев А. Жаждешь одного, а получаешь то, чего не ждешь / А. Анничев // Время.- 2006.- 4 нояб.

2.Анничев А. Жаль, на "Курбалесии" не было военных ... / А. Анничев // Время.- 2005.-15 нояб.- (Фестивали).

3.Анничев А. Осторожно, "Двери" открываются! / А. Анничев // Время.- 2006.-21 окт.

4.Куклин Д. Всем курбалесить! / Д. Куклин // Слобода.- 2006.- 6 окт.- (Фестивали).

5.Куклин Д. Центр сместился / Д. Куклин // Слобода.- 2006.- 27 окт.- (Открытие).

6.Логвиненко Л. Осіння "Курбалесія" лицедіїв / Л. Логвиненко // Слобід. край.- 2006.- 26 жовт.

7.Невская Т. Новая примета осени / Т. Невская // Событие.- 2003.-6-12 нояб.- (Фестиваль).

8.Онищенко О. Такие разные театры / О. Онищенко // Слобода.- 2003.-31 окт.- (Культура).

9.Санина О. "Цвинтар запилених сонць" / О. Санина // Вечерний Харьков.- 2005.-29 окт.

10.Седунова Е. "Курбалесия": езда в незнаемое / Е. Седунова // Событие.- 2004.-4-10 нояб.- (Искусство).

11.Седунова Е. КурбаЛЕСТные итоги / Е. Седунова // Событие.- 2004.-11-17 нояб.- (Фестиваль).

12.Хомайко Ю. І знов осінні бенефіси... / Ю. Хомайко // Слобід. край.- 2004.-27 жовт.- (Фестивалі).

13.Хомайко Ю. Тринадцять бенефісів / Ю. Хомайко // Слобід. край.- 16 жовт.- (Фестивалі).

14. Драми нынешнего дня // События.- 2007.- 29 нояб.- 5 дек.- (Фестиваль).

15.Ключко А. Курбалесия – значит эксперимент / А. Ключко // Веч. Харьков.-2007.- 27 нояб.- (Театральный фестиваль).

16. Ключко А. Форма или содержание? / А. Ключко // Веч. Харьков.- 2007.- 8 дек.- (Девять курбалесных вечеров).

17. Ковалев К. На театральных подмостках закурбалесило / К. Ковалев // Новый день.- 2007.- 26 нояб.- (Фестиваль).

18. Хомайко Ю. В поисках новой драматургии / Ю. Хомайко // Нова демократія.- 2007.- 7 груд.- (Инициативы).

19. Хомайко Ю. Мели и рифы новой драмы. Послесловие к фестивалю «Курбалесия – 2007» / Ю. Хомайко // Нова демократія.- 2007.- 14 груд.- (Небесспорные заметки).

Матеріал підготувала: Казанцева Н.Ю. – зав. сектором інформації з питань культури та мистецтва.